

DOI: 10.15276/ETR.02.2021.6
DOI: 10.5281/zenodo.5115832
UDC: 338.45:65.01
JEL: F63, M15, M21

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

TRANSFORMATION OF ENTREPRENEURSHIP INTO THE DIGITAL ECONOMY

Larisa V. Frolova, DEcon, Professor
Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7964-8173
Email: lfrolova.ua@gmail.com

Iryna M. Boiko
Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine
Email: Imboyko91@gmail.com

Received 03.02.2021

У сьогоднішньому мінливому світі трансформація підприємництва в умовах цифрової економіки є критично важливою у інноваційному розвитку.

Швидкість з якою відбуваються технологічні зміни постійно зростає, що кидає нові виклики: глобальним лідерам цифровізації, тим, хто вже залучений в процес цифрової трансформації, і тим, хто знаходиться тільки на початку шляху.

Розробка і впровадження «цифрової» економіки призведе до впровадження новітніх технологій і процесів (виробничих, фінансових, управлінських, соціальних та ін.), які формують особливості організації і розвитку підприємницьких структур, а це в свою чергу забезпечить велику кількість позитивних ефектів.

Поняття цифрової економіки непросте і різноманітне, й серед науковців нині немає узгодженості в тому, що слід розуміти під цим явищем. Згідно з визначенням цифровою економікою, що має найбільше поширення слід уважати економічну діяльність, яка ґрунтується на використанні цифрових технологій. Розміри і зміст такої діяльності дуже швидко змінюються: масштаби цифрової економіки, її багатоплановий склад стрімко зростають. Видимий є її прямий вплив на економічний розвиток в кожній країні. В Україні ці економічні процеси почали активно розвиватися набагато пізніше, ніж в країнах з розвинутою економікою, через вплив деяких факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми трансформації підприємств в умовах цифрової економіки, що відбуваються в економічному просторі під її впливом є наукові праці та практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених. Погляди на цифрову трансформацію таких авторів В. Альпакова, С. Веретюк, В. Ляшенко, Л. Фролова, С. Ермак

Фролова Л.В., Бойко І.М. Трансформація підприємництва в умовах цифрової економіки. Оглядова стаття.

У статті розглянуто сутність цифрової трансформації підприємств, узагальнено наукові погляди щодо трактування сутності «цифрова економіка», досліджено сучасні проблеми розвитку цифрової економіки в Україні. Визначено основні етапи трансформації підприємництва в умовах цифрової економіки.

Ключові слова: цифрова економіка, цифрова трансформація, інформаційно-комунікаційні технології, трансформація підприємництва, цифрові технології

Frolova L.V., Boyko I.M. Transformation of entrepreneurship in the digital economy. Review article.

The article examines the essence of the digital transformation of enterprises, summarizes scientific views on the interpretation of the essence of "digital economy", investigates the current problems of the development of the digital economy in Ukraine. The main stages of the transformation of entrepreneurship in the digital economy have been identified.

Keywords: digital economy, digital transformation, information and communication technologies, transformation of entrepreneurship, digital technologies

виражаються у змінах зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства через набір функцій від автоматизації закупівель до продажів, маркетингу та використання потенціалу цифрових технологій у розвитку підприємства. В даних поглядах основна увага приділяється впровадженню цифрових технологій, але не на самі зміни. Науковці Г. Чмерук, В. Краліч, Дон Танскотт, Н. Негропонт, Т. Месенбург роблять акцент на зміні мислення, прийнятті рішень та ділової культури. Така трансформація включає зміни в стилях мислення, стилях керівництва та прийнятті нових бізнес-моделей для підвищення ефективності роботи підприємства, його клієнтів, постачальників та партнерів. Але, разом з тим, немає цілісної картини щодо трансформаційних змін підприємницької діяльності в цифровізації і залишається недостатньо розкритими.

Метою статті є розгляд основних аспектів трансформації підприємств в умовах цифрової економіки та аналіз ситуації в Україні. Для цього необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати сучасний стан розвитку інформаційно-комунікаційних технологій України, визначити місце у світовому рейтингу, дослідити етапи трансформації цифрових перетворень підприємств.

Вклад основного матеріалу дослідження

Сучасна Україна відстає у розвитку та якості інформаційно-комунікаційних мереж. На сьогодні інформаційно-цифрові технології стають потужною рушійною силою в різних галузях, такі як торгівля, сфера послуг, виробництво, сфера охорони здоров'я, освіти та ін. Провідні світові компанії розглядають впровадження цифрових

технологій як один з головних факторів інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Україна має великий потенціал для розкриття і розвитку ІКТ, вона лише розробляє стратегії створення власного цифрового ринку. З одного боку, зміни, що відбуваються у світовій економіці є серйозними викликами, з іншого боку це нові можливості для підготовки країни у глобальний цифровий простір та розробка нових напрямів удосконалення традиційної економіки. Тому вивчення різних сторін цифрової економіки та процесів її формування в Україні є актуальним науково-практичним завданням.

Важливою складовою трансформації підприємства в Україні є використання можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для того, щоб створювати та виробляти товари, надавати послуги, сприяючи сталому розвитку країни.

По даним Державної служби статистики України у 2019 року для аналізу використання ІКТ було охоплено 44532 підприємств [15]. Дані свідчать, що підприємства, які мали доступ до Інтернет, найбільше використовували його для надсилання чи отримання повідомлень електронною поштою, а також для здійснення банківських операцій.

У ході дослідження було виявлено, що підприємства недостатньо використовують Інтернет, менше ніж 50 %, у таких напрямках, як здійснення телефонних дзвінків за допомогою Інтернет/VoIP-зв'язку або відео-конференцій та доступ до інших фінансових послуг (рис. 1).

Рисунок 1. Напрями використання мережі Інтернет
Джерело: складено авторами за матеріалами [15].

Слід зазначити, що підприємницькі структури не є лідерами в застосуванні ІКТ, що є негативним моментом для розвитку в умовах цифрової економіки. Кількість підприємств, що отримували

замовлення через мережу Інтернет на продаж товарів або послуг (за винятком замовлень, отриманих електронною поштою), у % до загальної кількості підприємств – 6,1% [15]. При

цьому розвиток відносин з клієнтами і постачальниками за допомогою цифрових каналів вважається найважливішою ознакою цифрової трансформації.

Зі звіту IT Ukraine Association внесок ІТ-сфери в ВВП України в 2019 році склав 4 % (в 2012 році внесок був 0,8%). Міністерством та комітетом цифрової трансформації була поставлена ціль залучати ІТ у ВВП до 10% до 2024 року.

У світовому рейтингу IMD цифрової конкурентоспроможності World Digital Competitiveness Ranking 2019 (опублікований на сайті міжнародної бізнес-школи IMD, що базується в Лозанні) Україна займає 58-у позицію з 63. У порівнянні з минулим роком вона піднялася на два рядки. У цифровому рейтингу країни оцінюються за трьома категоріями – «Знання» (якість навчання, освіти і науки), «Технології» (здатність впроваджувати та досліджувати цифрові технології, фінансування в ІТ галузі) і «Майбутня готовність» (рівень готовності використовувати цифрову трансформацію). Україна займає низькі позиції в категоріях «Знання» 38, в двох інших справи ще гірше – в «Технологіях» вона 59-та, в «Майбутній готовності» 61-а. Але є позитивна тенденція в порівнянні з 2018 роком Україна піднялась на 2 позиції в категоріях «Знання» та «Технології» Слабкі місця України – в законодавстві про наукові дослідження і захисту прав на інтелектуальну власність, низькій рівень винахідницької активності та високі інвестиційні ризики, а також кібербезпека і піратство [16].

В науковій літературі є багато загальноприйнятих параметрів, за допомогою яких визначають цифровий рівень економіки країни, найбільш поширеними вважаються використання Інтернету, частку електронної комерції в роздрібній торгівлі, соціальну частку з цифровими можливостями та інтернет-послуги. Для визначення рівня розвитку цифрової економіки та рейтингу країн використовують всевітні індекси, що розраховуються організаціями за різними методиками. Найбільш відомі – це: індекс мережевої готовності та індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Індекс мережевої готовності (NetworkedReadinessIndex) – комплексний показник розраховується щорічно спільно Світовим економічним форумом (WEF) та Світовим банком (WB) і який характеризує рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в країнах світу і вимірює рівень розвитку ІКТ по 53 параметрам, об'єднаним в три основні групи:

— По-перше, NRI надає інформацію про наявність умов для розвитку ІКТ – загальний стан ведення бізнесу та законодавчої бази з точки зору ІКТ

— Друга група – це готовність усіх учасників ділової середовища до використання ІКТ; позиція

країни щодо розвитку інформаційних технологій, витрати уряду на розробку стратегії розвитку галузі, доступність для населення, вартість користування мобільним зв'язком та мережею Інтернет.

— Рівень використання ІКТ серед громадського населення, в комерційному і державному секторах.

Україна за цим рейтингом посіла у 2016 року 64 місце серед 164 країни з показником 4,2, відстаючи від таких інформаційних лідерів як Сінгапур, Фінляндія і Швеція. У 2019 році NRI має поліпшену структуру, яка включає в себе кілька функцій, які не були включені у 2016 році. Тому результати цього року не зовсім співставні з рейтингами попередніх років. У 2019 році Україна посіла 67 місце (дослідження охоплює 121 країну) з показником 48,92.

Порівняно з 2016 роком Україна погіршила свої позиції на 3 пункта [6]. Причиною досить низьких позицій у рейтингу є низький рівень освоєння нових технологій бізнесом. Україна перебуває у стані активного становлення ІКТ, але вона так і не змогла скоротити відставання від розвинених країн в рівні інформатизації і суспільства.

Технологічні зміни, які відбуваються в даний час в галузі зрощування телекомунікаційних та інформаційно-комп'ютерних технологій зумовили введення в науковий обіг понять «цифрові технології» і «цифрова економіка». Термін «цифрова економіка» ввів у 1995 р. Дон Тапскотт [17]. Цифрова економіка є економікою, що характеризується активним впровадженням та використанням цифрових технологій зберігання, обробки і передачі інформації в усі сфери людської діяльності.

Оскільки, визначення «цифрова економіка» дуже багатовимірне і включає в себе проникнення інфокомунікаційних технологій в усі сфери життя. Можна виділити подвійний підхід до розгляду суті даного поняття: традиційний та інноваційний (табл. 1).

У традиційному розумінні цифрова економіка – це діяльність, в якій ключовими засобами виробництва є цифрові дані – як числові, так і текстові. Це – економіка, що базується на цифрових комп'ютерних технологіях, яку іноді називають інтернет-економікою, новою економікою, або веб-економікою. Під цифровою економікою розуміють виробництво, продаж і постачання продуктів за допомогою комп'ютерних мереж.

Концепцію цифрової економіки стисло сформулював у метафорі «перехід від обробки атомів до обробки бітів» американський програміст Ніколас Негропonte – засновник медіа-лабораторії Массачусетського технологічного інституту. Томас Месенбург у 2001 р. виділив основні складові концепції цифрової економіки (рис.2) [11].

Таблиця 1. Порівняльний аналіз поглядів на поняття «цифрова економіка»

Автор	Визначення
Традиційний підхід	
Україна 2030E [19]	Використання цифрових даних дає змогу істотно підвищити ефективність, продуктивність, цінність послуг та товарів, побудувати цифрове суспільство.
Уряд Австралії [2]	Глобальна мережа економічних і соціальних видів діяльності, які підтримуються завдяки таким платформ, як мобільні і сенсорні мережі
Всесвітній банк [18]	Система економічних, соціальних і культурних відносин, які засновані на використанні інформаційно-комунікаційних технологій
Великабританія, BCS [3]	Ведення бізнесу на ринках, що спираються на інтернет або на Всесвітню павутину
Міжнародна організація OECD [5]	Ринки на основі цифрових технологій, які полегшують торгівлю товарами та послугами з допомогою електронної комерції в Інтернеті
Oxford Dictionary [12]	Економіка, яка функціонує в основному за рахунок застосування цифрових технологій, зокрема безготівкових операцій через Інтернет
Конференція ООН по торгівлі і розвитку [9]	Застосування цифрових інтернет-технологій у процесі виробництва товарів і послуг
Інноваційний підхід	
Коляденко С.В. [8]	Економіка, що базується на виробництві електронних товарів і сервісів високотехнологічними бізнес-структурами і дистрибуції цієї продукції за допомогою електронної комерції
Веретюк С.М. [4]	Це нереалізована трансформація всіх сфер економіки завдяки перенесенню всіх інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу
Альпакова В.В. [1]	Економіка, що активно абсорбує і застосовує цифрові технології, називають «цифровою». Вона – найважливіший двигун інновацій, конкурентоспроможності і економічного розвитку в країні
Інститут глобального розвитку (університет Манчестера) [13]	Частина загального обсягу виробництва, яка в повному обсязі вироблена на базі цифрових технологій, бізнес-моделі яких ґрунтуються на цифрових продуктах або послуг

Джерело: складено авторами за матеріалами [2-5; 8-9; 12-13; 19].

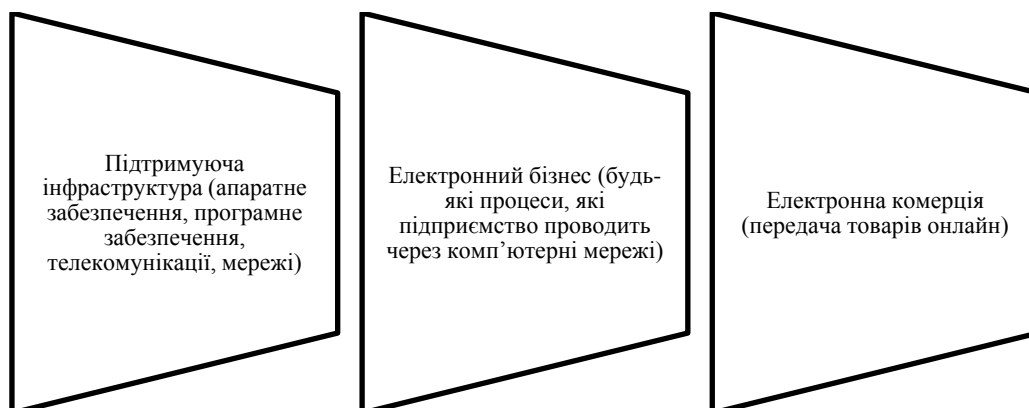

Рисунок 2. Основні складові концепції цифрової економіки, виділені Томасом Месенбургом

Джерело: складено авторами за матеріалами [11].

Оскільки цифрова економіка базується на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких сьогодні впливає на традиційну економіку. Внаслідок цього вона трансформується від такої, що споживає ресурси, до економіки, що створює ресурси.

Інноваційний підхід є більш розгорнутий – це не просто економічна діяльність по виробництву цифрових товарів і послуг, а система економічних, технологічних відносин, яка функціонує в інформаційному просторі з використанням мережевих технологій. Вона генерує нові види і

форми виробництва і просування к споживачам продукції і послуг, які призводять до безперервних інноваційних змін.

Так, С. Коляденко [8] розглядає цифрову економіку як таку, що базується на виробництві електронних товарів та сервісів високотехнологічними бізнес-структурами та дистрибуції цієї продукції за допомогою електронної комерції. Як підкреслює В.В. Апалькова, вона є найважливішим двигуном інновацій, конкурентоспроможності і економічного розвитку [1]. С.М. Веретюк зазначає, що цифрова економіка є складовою

частиною економіки, в якій домінують знання суб'єктів та нематеріальне виробництво – основний показник під час визначення інформаційного суспільства [4].

Дослідження показало, що більшість авторів для обґрунтування даної економічної категорії беруть за основу інноваційні, цифрові технології, які є головним чинником усіх перетворень як всередині підприємницьких структур, так і держави в цілому. Також науковці визнають провідну роль ІКТ у сучасній економіці і те, що вони стали базою для трансформації підприємств у цифрову сферу. Узагальнюючи численні підходи цифрової економіки, можна надати наступне визначення: «Цифрова економіка – економіка, яка характеризується активним впровадженням і практичним використанням цифрових технологій, сукупністю видів економічної діяльності по виробництву і торгівлі цифровими товарами та послугами у віртуальній сфері; поєднанням програмних, інфраструктурних, організаційних, законодавчих елементів для стійкого економічного розвитку та представляє собою систему організаційно-технічних відносин, які засновані на використанні цифрових ІКТ і мереж у реальному часі».

Таке визначення підкреслює проникнення цифрових технологій у всі аспекти господарської діяльності (у т.ч. і економіку), які дозволяють за допомогою Інтернету, з використанням ІКТ, координуватися, обмінюватися інформацією у реальному часі. Цифрова економіка базується на передових наукових досягненнях і прогресивних технологій, її функціонування спрямовано на прискорення розвитку промисловості, сфери послуг, що підвищує конкурентоздатність країни. У зв'язку з цим використання принципів цифрової економіки забезпечує цифрову трансформацію підприємств для виробництва і реалізації висококонкурентної продукції з високою доданою вартістю, створення робочих місць нової якості, пошуку ефективних рішень соціальних, культурних та екологічних завдань.

Цифрова трансформація підприємств призвела до безперервного процесу змін і трансформації факторів ринкового середовища, виникнення нових ніш і технологічних можливостей реалізації концептуальних завдань управління, що сприяло появі нового виду підприємництва – цифрове підприємництво. Це не тільки відкрило нові можливості для функціонування бізнесу, але й сформувало нові зобов'язання для підприємств. Поява нових ринків і конкурентів, у порівнянні із середовищем фізичних форм підприємництва («offlinebusiness»), загострює конкурентну боротьбу. А за відсутності єдиного підходу до правил та норм регулювання бізнес-відносин, ця боротьба не завжди стає чесною і відкритою. Прикладом неетичної, недобросовісної конкуренції у цифровому просторі виступають:

— атаки на комп'ютерну систему (сервер) з наміром зробити комп'ютерні ресурси недоступними для користувачів;

— використання методів SEO-оптимізації для погіршення позицій сайту конкурента у пошукових системах;

— злом серверів з метою зміни або знищення інформації на сайті тощо.

Розуміння підприємцями у чому полягає сутність цифрового підприємництва, основні його відмінності від фізичних форм організації бізнесу, дозволяє ефективно використовувати всі переваги цифрової діяльності («onlinebusiness») [13]. Лише за цих умов боротьба за користувачів, клієнтів, імідж, тобто за частку на ринку буде об'єктивною та спрямованою. Як показують дослідження, цифрові економічні відносини є не стихійним процесом, а унікальною системою електронних комунікацій і підприємництва, завдяки якій у режимі реального часу отримуються чіткі дані про відношення споживача до бренду, вибудовується система переваг відвідувачів, максимально задовольняються потреби у матеріально-речових продуктах, товарах і послугах.

Цифрова трансформація підприємства проводиться в певній послідовності Вітчизняними науковцями Г.Г. Чмерук, В.Р. Краліч, І.А. Бурлаковою було виділено три етапи цифрової трансформації підприємств [20]:

— перший етап характеризується інвестиціями в окремі новітні цифрові інструменти (дрони для доставки вантажів на віддалені виробничі майданчики, AR-окуляри і т.п.). При цьому у керівників підприємств немає розуміння, як усе це пов'язано з бізнесом у цілому;

— на другому етапі підприємства розуміють необхідність інвестування у цифрові проекти, що дозволяє створювати найбільшу вартість для наявної бізнес-моделі підприємства, визначати очікуваний ефект від упровадження, оцінювати ризики зміни існуючої бізнес-моделі за рахунок упровадження нових цифрових технологій. Цифрова трансформація бізнес-моделей має такі переваги [13]:

— більше клієнтів (75%). Digital-трансформація збільшує інтерес і покращує досвід клієнтів, оскільки за допомогою онлайн-каналів і комунікацій з клієнтами будь-яке підприємство може дізнатися не тільки про те, що думають і чого хочуть покупці, а й вплинути на їхні рішення;

— підвищення задоволеності клієнтів (63%), споживачі частіше використовують технології не тільки в цілях пошуку і навчання, а й для порівняння продуктів і послуг;

— збільшення лідогенерації (49%). З початком роботи підприємства у цифровому середовищі генерується інтерес споживачів до продуктів або його послуг, що збільшує кількість людей які хочуть дізнатися про підприємство або зв'язатися з ним;

— зростання трафіку (53%) – використовуючи в бізнесі цифрові канали, з'являється через них багато нових клієнтів і споживачів,

шукаючи необхідні продукти і послуги в Інтернеті.

Підприємства формують збалансований портфель цифрових проектів на найближчу і довгострокову перспективу, вибудовують систему їх моніторингу та оновлення;

— третій етап цифрової трансформації свідчить про розробку ефективної стратегії цифровізації, яка дозволяє структурувати зусилля і використовувати її «опорні точки». Наприклад, у Uber спочатку не було розуміння, що компанія рушить у бік безпілотних перевезень. Але вона чітко сформулювала для себе цифрове майбутнє – «за допомогою технологій зв'язати пасажирів і водіїв». Першими опорними точками для Uber було створення зручного додатку за викликом водія і можливість оплати послуг банківською картою. В рамках другої хвилі був запущений сервіс фірмового таксі, потім – сервіси UberX (більш демократичне таксі), сервіс спільних поїздок Uberpool, а також проект OTTO – розвиток безпілотних вантажних перевезень [21].

Міжнародна дослідницька і консалтингова компанія International Data Corporation (IDC), що займається вивченням світового ринку інформаційних технологій і телекомунікацій, опублікувала доповідь, в якій виділено 5 ступенів «цифрової трансформації» підприємств [7], тобто змін в бізнес-моделях, які відбуваються завдяки цифровим перетворенням.

Перша ступінь, «безсистемна» – підприємства чинять опір цифровим перетворенням, цифрові ідеї розрізнені, не узгоджуються з корпоративною стратегією і не орієнтовані на взаємодію з замовником. Результат – бізнес розвивається мляво, цифрові технології використовуються тільки для протидії загрозам.

Друга ступінь «освоєння можливостей» – характеризується появою «дослідників цифрових технологій». Ці підприємства вже відчули потребу в розробці цифрової бізнес-стратегії, орієнтовану на замовників, але поки що вона реалізується на рівні окремих проектів. Результат – підприємство взаємодіє з замовниками і використовує цифрові технології.

На третій ступені «відтворюваних результатів» знаходяться «цифрові гравці». Діяльність бізнесу та ІТ координується на всьому підприємстві і спрямована на розробку цифрових продуктів і взаємодій із замовниками, але ще не націлена на реалізацію революційного потенціалу цифрових ініціатив. Результат – підприємство пропонує цифрові продукти, сервіси та взаємодії, що не відрізняються новизною.

На четвертій сходинці, «керованої», стоять «перетворювачі». Завдяки злагодженій комплексній системі управління бізнесом та ІТ, підприємство випускає продукти і послуги, засновані на цифрових технологіях. Результат – підприємство лідує на своєму ринку, працюючи на рівні світових стандартів.

Вищу, п'яту, «оптимізовану» ступінь займають «цифрові революціонери». активно користуючись новітніми цифровими технологіями і бізнес-моделями, підприємство впливає на ринки. Знання екосистеми і зворотній зв'язок безперервно приносять нові дані, що дозволяють оновлювати бізнес. Результат - підприємство змінює існуючі ринки, утворює нові ринки в своїх інтересах; конкурувати з ним складно, так як воно - рухома мішень.

Проблема усіх вітчизняних підприємств – це неорганізовані бізнес-процеси, без чіткого структурування яких неможливо провести повноцінний перехід в цифрову сферу. Цифрова трансформація повинна проводитися в певній послідовності, яка дозволяє домогтися кращих результатів. Проаналізувавши вищенаведені переліки варіанти етапів трансформації підприємств в умовах цифрової економіки доцільно доповнити та провести певні роботи на першому етапі. Починати трансформацію необхідно тільки після детального аналізу поточного стану ІТ. На цьому етапі підприємства, які зрозуміли важливість трансформації повинні сформулювати ескіз розвитку, провести аудит поточного стану готовності до цифрової трансформації, проаналізувати потреби клієнтів, встановити цілі та визначити пріоритети цифрового розвитку, забезпечити збір засобів забезпечення цифрової трансформації. За допомогою аналізу готовності до цифрової трансформації підприємство зможе визначити та надати оцінку своєї цифрової зрілості та збудувати ефективну модель впровадження змін у підприємстві.

Як показує дослідження 68% [10] опитаних McKinsey в 2018 році провідних підприємств світу вже зробили цифрову трансформацію і вважають її своїм пріоритетом. Успішні кейси цифрової трансформації є і в Україні – INTERPIPE, АТ «ФЕД», ДП НВКГ «Зоря» – «Машпроект». Перехід до технологій Industry 4.0 дає перевагу над конкурентами вже зараз і забезпечує лідерство в галузі в майбутньому. Конкурентні переваги підприємств цифрової економіки це в першу чергу інноваційна активність, швидкість прийняття управлінських рішень, сетизація, розвинутий людський капітал, клієнтоорієнтованість, проектноорієнтованість. Таким чином, сучасні підприємства змушені підлаштовуватися під вимоги цифрової економіки, інакше вони ризикують стати неконкурентоспроможними або бути витіснені з ринку.

Впровадження цифрової трансформації вимагає великих зусиль від підприємств і лише декілька із них можуть впоратися з нею в найбільшій мірі. Одна з причин цього полягає в тому, що нерідко керівники, рухомі невиправдано високими очікуваннями, зацікавлені в отриманні негайних, миттєвих результатів, а не в інвестиціях з довгостроковою перспективою. Велику роль грає вплив поточного законодавства, політичної ситуації, макроекономічні та громадські умови на

зовнішнє середовище підприємства.

Короткострокове планування є однією з головних перешкод для розвитку, в тому числі і для українських підприємств. Для забезпечення

високих результатів і контролю над потенційними ризиками має значення послідовність дій у трансформації підприємств в умовах цифрової економіки.

Рисунок 3. Етапи цифрової трансформації підприємств
Джерело: власна розробка авторів

Висновки

Результати дослідження свідчать, що Україна займає середні позиції в рейтингах цифровізації економіки країни. Основні перешкоди на шляху розвитку цифрових перетворень пов'язані з відсутністю стратегії. В ході дослідження запропоновано нове визначення цифрової економіки, що повністю розкриває її сутність.

Підприємства по-різному реагують на цифрову трансформацію: деякі активно впроваджують цифрові технології, деякі відчувають потребу, але поки тільки намагаються реалізувати окремі проекти, а інші протистоять цифровим перетворенням в розвитку бізнес-середовища, що робить розвиток повільним та неконкурентоспроможним. Створення державою зовнішнього клімату, орієнтованого на

цифровізацію підприємств, шляхом формування нормативно-правової бази, а також природні процеси цифровізації суспільства забезпечать в найближчому часі ліквідацію підприємств, що виробляють низькоякісну продукцію, не зацікавлені в підвищенні конкурентоспроможності виробництва.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є впровадження етапів трансформації підприємств в умовах цифрової економіки. Проходження усіх етапів цифрової трансформації дозволяє підприємству системно і гармонічно підійти до успішної організації перетворень, які визначають необхідні ключові напрямки впровадження цифрових процесів на підприємстві.

Abstract

In today's changing world, the transformation of entrepreneurship in the digital economy is critical to innovative development. The development and implementation of the "digital" economy will lead to the introduction of new technologies and processes (production, financial, management, social, etc.), which shape the organization and development of business structures, which in turn will provide a large number of positive effects. The concept of the digital economy is complex and diverse, and there is currently no consensus among scholars as to what is meant by this phenomenon. According to the definition of the digital economy, the most

widespread should be considered economic activity based on the use of digital technologies. In Ukraine, these economic processes began to develop much later than in developed economies, due to the influence of certain factors.

The purpose of the study is to consider the main aspects of enterprise transformation in a digital economy and analyze the situation in Ukraine. To do this, it is necessary to solve the following tasks: to analyze the current state of development of information and communication technologies in Ukraine, to determine its place in the world rankings, to explore the stages of transformation of digital transformations of enterprises.

Modern Ukraine lags behind in the development and quality of information and communication networks. Today, information and digital technologies are becoming a powerful driving force in various industries, such as trade, services, manufacturing, health, education, etc. Ukraine has great potential for the discovery and development of ICT, it is only developing strategies to create its own digital market.

The study showed that most authors to substantiate the essence of the "digital economy" are based on innovative, digital technologies, which are the main factor in all transformations both within business structures and the state as a whole. Summarizing the many approaches of the digital economy, we can provide the following definition: "Digital economy - an economy characterized by the active introduction and practical use of digital technologies, a set of economic activities for the production and trade of digital goods and services in the virtual sphere; a combination of software, infrastructure, organizational, legislative elements for sustainable economic development and is a system of organizational and technical relations, which are based on the use of digital ICT and real-time networks.

The results of the study show that Ukraine occupies an average position in the ratings of digitalization of the country's economy. The main obstacles to the development of digital transformation are the lack of strategy. Businesses react differently to digital transformation: some are actively implementing digital technologies, some feel the need, but are still trying to implement individual projects, and others are opposing the digital transformation in the business environment, making development slow and uncompetitive. The state's creation of an external climate focused on the digitalization of enterprises through the formation of the regulatory framework, as well as the natural processes of digitalization of society will soon eliminate enterprises producing low-quality products that are not interested in increasing competitiveness. The prospect of further research in this direction is the introduction of stages of transformation of enterprises in the digital economy. Going through all stages of digital transformation allows the company to systematically and harmoniously approach the successful organization of transformations that determine the necessary key areas for the implementation of digital processes in the enterprise.

Список літератури:

1. Апалькова В.В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. / В. В. Апалькова / Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2015. – Вип. 4. – С. 9-18.
2. Australian Government. Digital Sourcing Policies. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dta.gov.au/help-and-advice/ict-procurement/digital-sourcing-frame-work-ict-procurement/digital-sourcing-policies> (дата звернення 20.11.2020).
3. British Computer Society. The Digital Economy. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://policy.bcs.org/position_statements/digital-economy (дата звернення 17.11.2020).
4. Веретюк С. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. / С. Веретюк, В. Пілінський // Фінансовий простір. – 2017. – № 3 (27).
5. Going Digital: Making the Transformation Work for Growth and Well-being, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oecd.org/going-digital/project> (дата звернення 18.11.2020).
6. Індекс мережевої готовності. ІАА Центр гуманітарних технологій: інформаційно-аналітичний портал. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/networkedreadiness-index/networked-readiness-index-info>. (дата звернення 18.11.2020).
7. IDC. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.idc.com/> (дата звернення 17.11.2020).
8. Коляденко С. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. / С. Коляденко // Економіка. Фінанси. Менеджмент. – 2016. – № 6. – С. 106-107. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua.
9. Конференція ООН по торгівлі і розвитку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx> (дата звернення 17.11.2020).
10. McKinsey Notes from the AI frontier: Modeling the Impact of AI on the World Economy. – 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/> (дата звернення 18.11.2020).
11. Mesenbourg T.L. Measuring the Digital Economy / T. L. Mesenbourg // US Bureau of the Census, Suitland, MD. – 2001.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/workingpapers/2001/econ/umdigital.pdf>. (дата звернення 18.11.2020).

12. Oxford Dictionary [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199684984.001.0001/acref-9780199684984-e-7478?rskey=OmjYM3&result=1> (дата звернення 19.11.2020).
13. Про тренди digital-маркетингу для малого бізнесу. – 2017. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://psm7.com/blogs/o-trendax-digitalmarketinga-dlya-malogo-biznesa-v-2017-godu.html> (дата звернення 18.11.2020).
14. Рейтинг країн світу за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій // Гуманітарні технології: інформаційно-аналітичний портал. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/ict-development-index/ict-development-index-info>.
15. Статистичний бюлетень «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України» / Державна служба статистики України. – 2018-2019 рр.
16. Статистичний бюлетень «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України» / Державна служба статистики України. – 2017-2018 рр.
17. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGraw-Hill. – 1995. – 342 p.
18. The World Bank Data. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD?locations=US&view=chart>.
19. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html> (дата звернення 19.11.2020).
20. Чмерук Г.Г. Деякі аспекти цифрової трансформації підприємств. / Г. Г. Чмерук, В. Р. Краліч, І. А. Бурлакова // Економіка Та Управління Підприємствами. – 2018. – Вип. № 34 – С. 97-101.
21. Чмерук Г.Г. Цифрова трансформація як нова форма трансформації фінансових відносин суб'єктів господарювання. / Г. Г. Чмерук, О. О. Стороженко // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2019. – Т.24. – Вип 4(77).

References:

1. Apalkova V.V. (2015). The concept of digital economy development in the European Union and prospects of Ukraine. Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Innovation Management, 4, 9-18 [in Ukrainian].
2. Australian Government (2019). Digital Sourcing Policies. Retrieved from <https://www.dta.gov.au/help-an-d-advice / ict-procurement / digital-sourcing-frame-work-ict-procurement / digital-sourcing-policies> (accessed 20.11.2020).
3. British Computer Society (2013). The Digital Economy. Retrieved from https://policy.bcs.org/position_statements/digital-economy (accessed 17.11.2020).
4. Veretyuk C., Pilinsky V. (2017). Determining the priority areas of digital economy in Ukraine. Financial space, № 3 (27) [in Ukrainian].
5. Going Digital: Making the Transformation Work for Growth and Well-being, Retrieved from <http://www.oecd.org/going-digital/project> (accessed 18.11.2020).
6. Network readiness index. IAA Center for Humanitarian Technologies: information-analytical portal. Retrieved from <http://gtmarket.ru/ratings/networkedreadiness-index/networked-readiness-index-info>. (appeal date 11/18/2020).
7. IDC. Retrieved from <https://www.idc.com/> (accessed 17.11.2020).
8. Kolyadenko S. (2016). Digital economy: prerequisites and stages of formation in Ukraine and in the world. Economy. Finances. Management, 6, 106-107. Retrieved from www.irbis-nbuv.gov.ua [in Ukrainian].
9. United Nations Conference on Trade and Development. Retrieved from <https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx> (accessed 17.11.2020).
10. McKinsey Notes from the AI frontier: Modeling the Impact of AI on the World Economy. (2018). <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/> (accessed 18.11.2020).
11. Mesenbourg T.L. (2001). Measuring the Digital Economy. US Bureau of the Census, Suitland, MD. Retrieved from <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/workingpapers/2001/econ/umdigital.pdf>. (appeal date 11/18/2020).
12. Oxford Dictionary. Retrieved from <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199684984.001.0001/acref-9780199684984-e-7478?rskey=OmjYM3&result=1> (accessed 19.11.2020).
13. About digital marketing trends for small business (2017). Retrieved from <https://psm7.com/blogs/o-trendax-digitalmarketinga-dlya-malogo-biznesa-v-2017-godu.html> (appeal date 11/18/2020) [in Ukrainian].
14. Ranking of countries by level of development of information and communication technologies // Humanitarian technologies: information-analytical portal. Retrieved from <http://gtmarket.ru/ratings/ict-development-index/ict-development-index-info>.

15. Statistical Bulletin "Use of information and communication technologies in enterprises of Ukraine". State Statistics Service of Ukraine, 2018-2019. [in Ukrainian].
16. Statistical Bulletin "Use of information and communication technologies in enterprises of Ukraine". State Statistics Service of Ukraine, 2017-2018 [in Ukrainian].
17. Tapscott D. (1995). The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGraw-Hill.
18. The World Bank Data. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=US&view=chart>.
19. Ukraine 2030E – a country with a developed digital economy. Retrieved from <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (accessed 19.11.2020) [in Ukrainian].
20. Chmeruk G.G., Kralich V.R., Burlakova I.A. (2018). Some aspects of digital transformation of enterprises Economics and Management of Enterprises, 34, 97-101 [in Ukrainian].
21. Chmeruk G.G., Storozhenko O.O. (2019). Digital transformation as a new form of transformation of financial relations of business entities. Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikova, 24, 4 (77) [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Фролова Л.В. Трансформація підприємництва в умовах цифрової економіки / Л. В. Фролова, І. М. Бойко // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* – 2021. – № 2 (54). – С. 47-56. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>.

DOI: 10.15276/ETR.02.2021.6. DOI: 10.5281/zenodo.5115832.

Reference a Journal Article:

Frolova L.V. Transformation of entrepreneurship in the digital economy / L. V. Frolova, I. M. Boyko // *Economics: time realities. Scientific journal.* – 2021. – № 2 (54). – P. 47-56. – Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>.

DOI: 10.15276/ETR.02.2021.6. DOI: 10.5281/zenodo.5115832.

